

Ziekmakend ouderschap; onderkennen of ontkennen?

Psychisch-/emotionele kindermishandeling bij (vecht)scheidingen

Erik van der Waal - HerVerbinden - 10 april 2015

HerVerbinden.nl

Kwetsbaarheid van een kind

Het ontstaan van nieuw leven is iets dat veel ouders en families blij maakt. Mensenkinderen zijn inherent kwetsbaar: een baby sterft als het niet wordt gevoed of wordt verzorgd. Opgroeiende kinderen hebben volwassenen, andere kinderen en medemensen nodig om gezond op te kunnen groeien, te leren over het leven en hoe te 'overleven' als ze zelf volwassen zijn en op eigen benen verder kunnen/moeten. Van alles speelt hierbij een rol: erfelijke eigenschappen, fysieke/sociaal/ de maatschappelijke omgeving waarin ze geboren worden, cultuur, de aanwezige mogelijkheden, kansen tot zelfontplooiing, sociaal-emotionele, cognitieve en maatschappelijke ontwikkeling,...

De kwetsbaarheid van en de noodzaak tot het verzorgen van de noodzakelijke behoeften van een kind wordt door niemand in twijfel getrokken. Het is dan ook een natuurlijk gegeven dat maakt dat een groot deel van de volwassen bevolking zich dagelijks inzet om kinderen te geven wat ze nodig hebben. Elke normale ouder doet dat, hecht zich aan de kinderen, houdt zielsveel van ze en weet wat opvoeden betekent. Doet dat op zijn/haar manier. Weet ook dat het niet altijd makkelijk is; het levenspad is niet zonder kronkels, hobbels en andere obstakels en uitdagingen. Als ouders hun partnerrelatie beëindigen is dat een levens-veranderende gebeurtenis, ook voor de kinderen.

Bij scheidingen tussen partners met kinderen zijn in Nederland jaarlijks ca 70.000 kinderen betrokken. Daarvan zijn er ruim 10.000 betrokken bij scheidingen met een hoog conflict-gehalte; de term 'vechtscheiding' wordt hiervoor vaak gebruikt. De conflicten spelen zich meestal af rond verdeling en regelingen rond geld/vermogen/huisvesting én de dagelijkse zorgverdeling van de kinderen na het elders gaan wonen van één der ouders; de dan 'uitwonende ouder'.

De ouders/verzorgers (en familie) van een kind spelen normaal gesproken een grote rol in de ontwikkeling van het kind. Zij zijn dan ook primair verantwoordelijk voor het welzijn van de kinderen. Zowel op fysiek als emotioneel vlak wordt van hen verwacht als goede ouders voor hen te zorgen. Het wordt als maatschappelijke taak gezien om dit in de gaten te houden. Daarover zijn we het eens. Daarom hebben we wetten en verdragen waarin vastgelegd is dat fysieke- en psychische (kinder-) mishandeling strafbaar is. Ook wordt er maatschappelijk hard aan gewerkt (o.a. Kinderrechten.nu).

De realiteit van kindbeschadigend, ziekmakend ouderschap – ('Pathogenic parenting' ⁽¹⁾)

Hoe graag we ook met z'n allen zouden willen dat elke ouder altijd gezond van geest is en het beste voor heeft met de kinderen, is dit helaas niet altijd zo. Als een ouder kwaad wil en de ouderlijke (over)macht over het kind gaat inzetten en misbruik maakt van de loyaliteit van het kind om eigen doelen te verwezenlijken, bijvoorbeeld richting de andere ouder tijdens of na een scheiding, wordt het een (psychologisch/emotioneel) onveilige omgeving voor het kind.

Mogelijk aanwezige psychopathologie bij de ouders/verzorger(s) dient serieus bekeken te worden in zaken waar ouderschap en een gezonde opvoed-situatie voor de kinderen aan de orde zijn.

Münchhausen Syndrome by Proxy ⁽²⁾

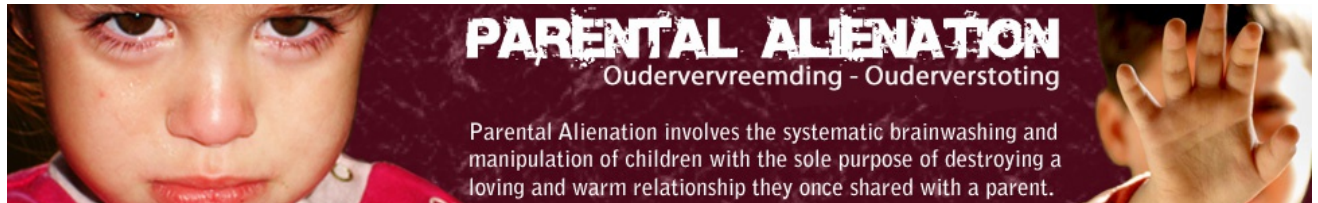

Ziekmakend ouderschap kan ernstige vormen aannemen, bijvoorbeeld **fysieke kindermishandeling**, waar in Nederland momenteel ca. 120.000 kinderen per jaar onder te lijden hebben.

Exponenten hiervan zijn **Münchhausen Syndrome by Proxy**: een psychiatrisch syndroom waarbij een ouder, mede voor persoonlijke aandacht bij medisch hulpverleners bijvoorbeeld een eigen kind bewust(!) ziek maakt en vervolgens bij herhaling bij deze hulpverleners aanbiedt. Voor velen absoluut onbegrijpelijk gedrag. Toch komt het regelmatig voor..

Parental Alienation (Oudervervreemding, Ouderverstoting) ⁽³⁾

Een vorm van **psychische/emotionele kindermishandeling**, die met name rond vechtscheidingen voorkomt. Hierbij worden kinderen door een ouder zodanig gemanipuleerd dat ze gedrag laten zien dat men wil dat het vertoont, ook aan de omgeving. Het kind daarbij bewust weghouden van en bang maken voor de andere ouder en het afbreken van het respect voor de andere ouder/familie, terwijl er altijd een prima band tussen het kind en de andere ouder bestond en er objectief geen reden is om het kind niet gewoon ook bij de andere ouder te laten zijn, is daar een voorbeeld van. Sabotage van de omgang en ernstige (valse) beschuldigingen en lastercampagnes worden hierbij vaak ingezet om de andere ouder (als ex-partner) uit het eigen leven weg te werken. De impact op het leven van het kind, de verstoten ouder en familie is enorm en leidt nogal eens tot schrijnende en ernstige drama's.

Een dergelijke agressieve, verstotende, niet op herstel gerichte houding wordt in een vechtscheiding regelmatig ingenomen richting de uitwonende ouder en familieleden aan die zijde. Dit gebeurt in alle lagen van de bevolking. Bij hoogopgeleiden lijkt er zelfs een grotere kans op te bestaan. Enige kritische zelfreflectie en initiatief tot veranderen in houding en gedrag is meestal grotendeels afwezig, tot zelfs de uitgesproken wens tot vernietiging en volledige sociale uitsluiting van de andere ouder uit het leven van het kind.

Het wordt het kind en de uitwonende ouder op deze manier onmogelijk gemaakt, ze krijgen de kans niet, om hun kind-ouder band 'in leven' te houden of tot werkelijk herstel hiervan te komen. Dit is een onacceptabele houding en gedrag richting het kind en uiterst contraproductief om tot de-escaleren van de spanning rond het kind en tot daadwerkelijk herstel te komen van een voor beide ouders acceptabele zorgverdeling.

Er wordt regelmatig volledig voorbijgegaan aan de sterke invloed en emotionele impact die de vervreemdende ouder (en wellicht partner / soc. netwerk) op het kind heeft en welk gevoel en veranderende gedrag dit bij het kind teweeg brengt.

Een klein kind is volledig afhankelijk van en kan niet op tegen de overmacht van een ouder en/of omringende verzorgers. Kinderen passen zich hierop aan en vertonen wenselijk gedrag, dat in feite zeer zorgelijk kan zijn en waarvan de oorzakelijke bron vaak niet herkend wordt.

De focus wordt door manipulerende ouders bij observators (Bijv. gezinsvoogden, onderzoekers van JBG/RvdK, rechter) handig verlegd naar de -uitwonende- ouder en richting gedrag van het kind.

Emotionele kindermishandeling

Het misbruik maken van de ouderlijke overmacht richting een kind, in het bijzonder rond scheidingssituaties, wordt ook in Nederland(*) steeds meer onderkend als een ernstige vorm van psychische-/emotionele- kindermishandeling. Daarmee wordt erkend dat dit een ernstige bedreiging voor de evenwichtige sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind vormt.

(*) Kinderombudsman Marc Dullaert, Werkgroep vechtscheidingen van de Nationale Taskforce Kindermishandeling, Nederlands Jeugd Instituut, Wetenschappelijk onderzoekers, RvdK, Radio1-De Ochtend-serie 'Kind van de rekening', e.a.

Het zijn primair de volwassenen/verzorgers in de directe omgeving van een kind, zoals de ouders, die de dagelijkse structuur en de emotionele sfeer rond een kind bepalen: wat het doet, hoe de dag/week/maand/jaar en alle bijzondere momenten daarbinnen, worden ingevuld. Kinderen worden door hen fysiek en geestelijk geholpen in hun ontwikkeling, ze worden geleerd wat in bepaalde situaties te doen, hoe over bepaalde zaken, mensen en menselijk gedrag te denken.

Ook scholen, waar kinderen aanzienlijk veel tijd doorbrengen, hebben hier een belangrijke rol in.

Normaal gesproken geven we als ouders en sociale kring de kinderen naast liefde, aandacht en waardering ook 'het goede voorbeeld': we leven het leven voor, hoe ook met anderen respectvol om te gaan. We stellen en handhaven grenzen en geven kinderen bij hun leeftijd passende verantwoordelijkheden. Dat geeft het kind houvast en (basis)veiligheid, als kaders waarbinnen het

zichzelf op een gezonde manier tot volwassene kan ontwikkelen.

Het belasten van een kind met de verantwoordelijkheid om te moeten kiezen en/of bepalen of en wanneer het de eigen moeder of vader en andere familieleden weer zal mogen zien, is in mijn ogen iets dat niet dat bij een kind (ook al is het 'al' 12) thuis hoort en/of gelegd zou moeten worden. Rekening houden met de wensen van het kind is uiteraard prima, echter niet bepalend.

Het eerst en langdurig als verzorgende ouder uitstralen van agressie en manipuleren van het gedrag (gedachtegoed/houding/gevoel richting ander ouder) van het kind, om vervolgens op alle mogelijke manieren naar dit geïnduceerde, niet-authentieke gedrag van het kind te (ver)wijzen én de volledige verantwoordelijkheid voor de 'keuze' bij het minderjarige kind te leggen, is een bijzonder kenmerk van ziekmakend ouderschap ('Pathogenic parenting', Craig Childress PhD).

Het bang maken van kinderen voor iets of iemand is, zoals iedereen weet, heel makkelijk te realiseren. Met enige overtuiging langdurig iets brengen maakt dat kinderen het gaan geloven, ook al hoeft de reden waarvoor gewaarschuwd wordt niet 'waar' te zijn.

'Bang' gemaakt worden voor bijvoorbeeld Sinterklaas (geen kadootjes of snoepgoed krijgen als je niet luistert en je best doet) (wie zoet is krijgt lekkers, wie stout is de roe..), is een eenvoudig voorbeeld hoe jongere kinderen in hun denken en gevoel gemanipuleerd worden.

Verlies van contact met de realiteit

Door als kind langdurig niet te kunnen verifiëren van hoe het nu werkelijk is bij de uitwonende ouder en familie, doordat de gelegenheid -om gedurende langere tijd hen te ervaren- niet voor hen wordt georganiseerd (ook door verzorgende ouder niet), wordt het kind het contact met de realiteit ontnomen en wordt éézijdig gedwongen te leven met waan-denkenbeelden van de realiteit. Dit heeft een ongezonde invloed op de sociaal-emotionele en identiteitsontwikkeling van het kind. Kinderen raken hierdoor onthecht, vervreemd van en worden angstig gemaakt voor de andere ouder en familieleden, terwijl hier in het verleden een goede band mee bestond.

Herkennen bijzondere omstandigheden door familie en beroepsmatig betrokkenen

Indien gezien wordt dat kinderen na scheidingssituaties vele maanden tot jaren van de uitwonende ouder/familie verstoken blijven, er niet meer over (willen/mogen) praten, 'er niet (meer) heen willen..', hieromtrent onnatuurlijk gedrag vertonen, niet bij de leeftijd passende uitspraken doen, zou een rode lamp moeten gaan branden. Bij constatering van een dergelijke situatie, die langdurig dagelijks op het kind kan drukken, is snel onderzoek en zo nodig ingrijpen gewenst. Praat met kind en bespreek hetgeen opvalt met ouders/verzorgers, familie/omstanders. Zet in op herstel.

Bij medewerkers van instellingen, scholen, gemeentelijke sociale teams, huisartsen en andere beroepsgroepen waarvan bescherming (fysiek én emotioneel) van het kind verwacht wordt, zal de juiste kennis en focus moeten worden aangeleerd om beter te herkennen waar de oorzaak zit van de emotionele knel waar de kinderen in gebracht worden. Een meldcode is nodig.

Zéker als aantoonbaar is dat er door een ouder uit alle macht, ook via (herhaaldelijke) juridische pogingen, getracht wordt om de welwillende uitwonende ouder en familie sociaal buiten te sluiten, uit het leven van het kind.

Remedie – terugbrengen in realiteit – Herstel kind-ouder-band

Bij kinderen die snel weer de kans krijgen om met de vervreemde ouder (en familieleden) ruimschoots en regelmatig tijd door te brengen (eventueel de eerste paar keren in aanwezigheid van een gespecialiseerde coach ter ondersteuning van ouder en kind), wordt gezien dat eerdere ongefundeerde 'angst' voor de uitwonende ouder zeer snel verdwijnt en weer plaats maakt voor prettige nieuwe ervaringen in het contact met deze ouder.

Deze herstel-contacten zullen voor de kinderen en uitwonende ouder georganiseerd moeten worden. Hierbij is inschakelen van het sociaal netwerk van belang en dit kan een belangrijke rol spelen bij de ondersteuning van het herstel. Kinderen voelen zich veiliger in hun bekende omgevingen en in aanwezigheid van bekenden (andere kinderen en volwassenen).

Het herstel van de kind-ouderband zal bij voorkeur na een eerste ruimschoots verblijf (dagdeel/dag, inclusief samen eten in aanwezigheid van meerdere bekenden van het kind) gevolgd moeten worden door kort op elkaar volgende ontmoetingen (regie v.w.b. invulling en tijdsduur bij ouder/netwerk waar kind is). Een vlotte opbouw is hier juist wenselijk om tot sneller herstel te komen. Werk continu aan wegwerken van spanningen. Goed herverbinden (hechting terug op kunnen bouwen) heeft met voldoende tijd te maken. De tijdsduur van verblijf zal snel (binnen een maand) tot de gewenste uiteindelijke zorg/verblijf/verdeling opgevoerd moeten worden.

Wegnemen angsten, vervangen door nieuwe positieve ervaringen

Zonder verandering van de houding van de ene ouder, tot een neutrale/positieve emotionele ondersteuning van het kind m.b.t. het verblijf bij de andere ouder, zal het kind met enige spanning terugkeren van de uitwonende ouder, uit angst voor de negatieve reactie van ouder/verzorger(s) op wellicht positieve ervaringen en gevoelens van het kind naar aanleiding van het verblijf bij de uitwonende ouder/familie. Het kind wordt door dergelijke negativiteit in loyaliteitsproblemen gebracht. Aanpak hiervan kan door bijvoorbeeld gespecialiseerde, in hoogconflict-scheidingen getrainde, flexibel inzetbare ouderschaps- en kinder-coaches in te zetten, die tijdens de periode van herstel met beide ouders en kinderen (ook met personen uit hun netwerk) het verloop van het herstel-verblijf bespreken (wat ging goed, wat niet, wat kan beter en hoe dit de volgende keer beter te doen). Bij voorkeur zullen de kinderen door bekende personen uit het eigen familie-netwerk begeleid worden. Dit kan in eigen familie netwerk bijeenkomsten besproken en afgesproken worden (eventueel van buitenaf ondersteund door bijvoorbeeld Eigen-Plan/Eigen-Kracht). Gespecialiseerde familie-mediators kunnen indien gewenst tijdens de herstelperiode aanvullend ingezet worden.

Sancties

Indien er door de ouder/verzorger(s), ook na de coaching en herhaaldelijk appèl, geen verandering in houding en gedrag wordt getoond en de voortdurende emotionele kindermishandeling bij herhaling wordt geconstateerd, zullen er passende maatregelen en wellicht sancties moeten volgen. Te denken valt hierbij aan het voorwaardelijk stellen en inperken van het ouderlijk gezag gedurende enkele jaren tot ontnemen ervan; beperking van het verblijf bij deze ouder/verzorger(s); veranderen van hoofdverblijfplaats van de kinderen naar uitwonende ouder; tot aan behandeling/opname in (psycho)therapeutische instelling en mogelijk zelfs gevangenisstraf. Net als dat door rood rijden onacceptabel gedrag is en niemand dat hoeft te doen, is het een eigen keuze als men dit toch doet. De consequenties kunnen dramatisch zijn indien het hierdoor tot een botsing met slachtoffers komt. Een bijbehorende sanctie zal geaccepteerd moeten worden. Dit is in het verkeer zo en bij het moedwillig psychisch beschadigen van kinderen en hun andere ouder/familie is dit niet anders. Bij getoonde medewerking en verandering van houding en gedrag tegenover een kind zal dan ook geen sprake van sancties hóeven te zijn.

Net als fysieke kindermishandeling is emotionele kindermishandeling een ernstige zaak en iets dat, gezien de grote impact op het leven, net zo onacceptabel is. Onderkennen van het bestaan van ziekmakend ouderschap, niet opzij kijken, is een eerste stap. Educatie en een pragmatische aanpak de tweede. Dit zijn we vooral aan deze kinderen verplicht. Wie maakt zich hier met mij ook sterk voor ?

Erik van der Waal

Adviseur / trainer / mediator / ouderschaps-herstel-coach bij vechtscheidingen.
Initiatiefnemer HerVerbinden – www.herverbinden.nl
Lid werkgroep aanpak [Vechtscheidingen Nationale Taskforce Kindermishandeling](#)

⁽¹⁾ Pathogenic parenting is the creation of significant child pathology as a result of highly distorted parenting practices.
Dr. Craig Childress – 2015 - Clinical Psychologist, PSY 18857

⁽²⁾ Münchhausen syndrome by proxy

- Roselien Vecht (2000) *Munchausen by proxy: gestoord ouderschap – zieke kinderen*, uitgeverij Bohn Stafleu Van Loghum. ISBN 90-313-3404-9.
- Libow, J. A. and Schreier, H. A. (1986), THREE FORMS OF FACTITIOUS ILLNESS IN CHILDREN: When Is It Munchausen Syndrome by Proxy?. *American Journal of Orthopsychiatry*, 56: 602–611. doi: 10.1111/j.1939-0025.1986.tb03493.x
- NRC (5 april 2015) [honderden kinderen in Nederland jaarlijks ziek door ouders](#)
- Brandpunt reporter (5 april 2015) [Münchhausen-by-proxysyndroom](#)

⁽³⁾ Parental Alienation – Hostile Aggressive Parenting – Oudervervreemding – Ouderverstoting

- www.paawareness.org
- <http://www.drcachildress.org/asp/Site/ParentalAlienation/index.asp>